

Fecr Yayınları: 391

SÛRE KAVRAMININ SEMANTİK ANALİZİ

Enes BÜYÜK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Nisan 2021

ISBN: 978-625-7879-66-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SÛRE KAVRAMININ SEMANTİK ANALİZİ

Enes BÜYÜK

Ankara 2021

Enes BÜYÜK

1987 yılında Samsun'un Terme ilçesinde doğdu. Hafızlık eğitimi de dâhil olmak üzere ilkokul, ortaokul ve liseyi (imam-hatip) burada ikmal etti. 2011 yılında İzmir DEÜ İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2012 yılında Trabzon Dinî Yüksek İhtisas Merkezinden ayrılarak Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçiş yaptı. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans (2014) ve doktora (2018) eğitimini tamamladı. Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tefsir alanındaki çalışmaları devam eden ve çeşitli bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunan araştırmacı, evli olup iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	8
ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	11
I. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Kapsamı	11
II. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları	17

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜZÛL DÖNEMİ VE ÖNCESİNDE SÛRE KAVRAMI

1. Sûrenin Sâmî Dillerdeki Kökenine Dair İddialar	27
2. Câhiliye Şiirlerinde Sûre ve İştikak Ettiği Kökün Formları	42
3. Kur'an'da Sûre ve İştikak Ettiği Kökün Formları	52
3.1. S-v-r'nin <i>Tesevvera</i> , <i>Sûr</i> , <i>Esvira(b)</i> ve <i>Esâvir</i> Formları	52
3.2. Sûre Kelimesinin İçinde Geçtiği Âyetlerin Kronolojisi	57
3.3. S-v-r'nin Kur'an'da Geçen Sûre Formu ve Bununla İlişkili Kavramlar	65

İKİNCİ BÖLÜM

NÜZÛL DÖNEMİ SONRASI SÛRE KAVRAMI VE TERİMLEŞMESİ

1. Sûre Kavramının İştikakı ve Sözlük Anlamları	89
2. Kur'an Sûresinin İştikakı ve Anlamları	98
3. Sûre Kavramının Tanımı	116
3.1. Tüm İlahî Kitap Bölümleri Anlamında Sûre	119
3.2. Sûrenin Mütercem Olması	128
3.3. Sûrenin Belli Bir Başa ve Sona Sahip Olması	143
3.4. Sûrenin En Az Üç Âyet Olması	155
3.5. Sûrenin Maksat ve Amaç İçermesi	162

SONUÇ	173
KAYNAKÇA	179
DİZİN	189

*Gözaydınlığım
evlatlarıma...*

KISALTMALAR

b.y.	: Basım Yeri Yok
bk.	: Bakınız
çev.	: Çevirmen
ed.	: Editör
et. al.	: Ve diğerleri
haz.	: Hazırlayan
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
KURAMER	: Kur'an Araştırmaları Merkezi
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Eden
ts.	: Tarihsiz
v.dğr.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı – Ve diğer yerler

ÖN SÖZ

İnsanların düşüncelerini ifade ettiği araçlardan birisi kelimeler ve cümlelerdir. Buna göre dil, insanların iletişim kurmak ve düşüncelerini karşı tarafa iletmek için geliştirdiği en önemli insani fenomenlerden biridir. Hayatın akışı içerisinde günlük ihtiyaçlarımızı ve sorunlarımızı paylaşmak için sözlü dil etkin iken insanlığın genel ilgi alanına giren evrene, tabiata, topluma ya da tanrıya dair fikirlerimizi hem kendi çağdaşlarımıza hem de tarihin sonraki dönemlerinde yaşayacak insanlara aktarabilmek için yazılı dili kullanır ve yazılı metinler üretiriz. Bu metinler vasıtasıyla bugün bizden yüzlerce yıl önce yaşayan insanların sözgelimi tanrıya, tabiata veya insanlığa dair ne düşündüklerini, ne tür inançlara sahip olduklarını öğrenebiliyoruz. Fikirleri ve düşünceleri bu anlamda sonraki kuşaklara ulaştıran en önemli araçlardan birisi de yazılı metinlerdir.

Mesaj(lar)ın insanlara ulaştırılmasını ve onlar arasında yayılmasını mümkün kılan araçlar, insanın konuştuğu dil ve bu dilde meydana getirilen metinler olduğu için Allah'ın insanlara doğrudan son konuşmasını, kelamını ifade eden Kur'an da yine tarihin belli bir döneminde yaşayan insanların dilinde vahyedilmiş, daha nüzûl sürecinde yazıya aktarılarak onun metin haline dönüşme süreci başlatılmıştır. Kur'an, Hz. Peygamber'in refik-i âlâya yükselmesini takip eden ilk yıllarda onun seçkin sahâbilerinin elleriyle bugünkü anlamda mushaf haline getirilmiştir. Bizler o günden itibaren Allah kelamına artık bir metin vasıtasıyla muhatap oluruz. Böylesi kutsî bir metnin içinde bulunan ilahi mesajları kavramak, oradaki hükümler ışığında hayatı inşa etmek de öncelikle o metnin kelimelerinin sözlük anlamlarını ve dil yapısını çözümlenmeyi gerektirir. Bu sebeple daha İslâm'ın ilk yıllarından itibaren Müslüman âlimlerin, müfessirlerin ve Arap dili mütehasısla-

rının Meâni'l-Kur'an, Müfredâtü'l-Kur'an, İ'râbü'l-Kur'an, Mecâzü'l-Kur'an, Garîbü'l-Kur'an, Vücûh ve Nezâir gibi adlarla vücuda getirdikleri sayısız eserler filolojik özellikler taşır. Bu eserlerde Kur'an'ın kelime hazinesinin lûgat manaları, âyetlerdeki sözdizimleri, edebî ifade biçimleri ve gramatik yapısı çözümlenir. Bu amaçla yazılan eserlerin ortaya koyduğu bilgi birikimi genelde Kur'an hakkında araştırma yapanlar, özelde de Kur'an'ı anlamaya ve ona göre hayatını yaşamaya çalışan Müslümanlar için paha biçilmez değerdedir. Çünkü bir sözdeki ya da metindeki mesajın anlaşılmasının öncelikli ilkesi onun dilini bilmektir. Düşünceler ve anlamlar dille iletildiğinden dolayı öncelikli olarak bilinmesi gereken de dil, dili oluşturan kelimeler ve gramatik yapı olacaktır.

Bu çalışma ise en temelde Kur'an'ın kelimelerinin ve kavramlarının incelenmesinden başlayan anlam araştırmasına bir nebze de olsun katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada özellikle Müslüman ulemânın sûre kavramına dair yaptıkları tespitler ve ortaya koyduğu kimi değerlendirmeler merkeze alınarak bunlara katkı sağlamak ve gözden kaçırılan hususlara dikkat çekmek hedeflenmiştir. Araştırmanın bu amacını belli bir dereceye kadar yerine getirebilmişsek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Çalışmayı okuyarak özellikle biçim, imla ve teknik açılardan çalışmanın yetkinleşmesine katkı sağlayan Arş. Gör. Muhammet Ali Tuzlu'ya müteşekkirim. Ayrıca çalışmanın içeriğine ve bazı kısımlarının geliştirilmesine dair müzakerelerde bulunduğum kıymetli dostlarım Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Ayyıldız'a, Dr. Öğr. Üyesi Ersan Türkmen'e ve ismini burada sayamayacağım daha nice meslektaşına da teşekkürü borç bilirim. Yine çalışmanın okurlarla buluşmasına vesile olan Fecr Yayınevine ve çalışma ekibine ayrıca teşekkür etmeliyim.

Enes BÜYÜK
Trabzon/2021